

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПИТАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА СВІТОВОМУ РІВНІ

Євгеній Анатолійович Бобров

<https://orcid.org/0000-0002-7397-3132>

Київський університету права НАН України
Доцент

На питання енергетичної безпеки довго не звертали уваги, у минулому воно рідко було пріоритетним для світових лідерів. Деякі конкретні програми, такі як «Нафта в обмін на продовольство»[1], виникали в різних кризових ситуаціях, але дипломати, які диктували порядок денний, здебільшого відкидали занепокоєння щодо енергетичної безпеки. Ситуація стала змінюватися приблизно в 2009 році з кампанією, спрямованою на те, щоб зробити енергетику частиною Цілей сталого розвитку [2] (зрештою, стали Ціллю 7 «Доступна та чиста енергія»), проте проблеми зростання цін на енергоносії та досягнення кліматичних цілей залишаються відкритими.

Тим не менш, світ все ще далекий від досягнення зобов'язань відповідно Цілей сталого розвитку і стикається з одночасними енергетичними, продовольчими та кліматичними кризами. Зростання цін на енергоносії вже заважає зусиллям щодо розвитку, і ймовірність того, що клімат стабілізується на рівні 1,5 градуса за Цельсієм, стає менш імовірною з кожним днем.

Проблеми енергетичної безпеки все частіше обговорюються на міжнародному рівні [3], в тому числі на зустрічах G7 та G20. Причина цьому – російське вторгнення в Україну, яке значно посилило світову енергетичну та продовольчу кризи, а також здатність росії зберігати свій статус ключового експортера енергоресурсів, все це змусило великі економіки, зокрема ЄС та Японію (які раніше залежали від РФ у постачанні значної частки свого споживання природного газу), ставити проблему енергетичної безпеки найбільш пріоритетною на порядку денному.

Основною проблемою залишається суперечність цілей різних країн та регіонів. Якщо розвинуті країни мають наміри не тільки забезпечити себе стабільними і надійними джерелами енергії, але й реалізувати одночасно «зелений» перехід, досягнути поставлених кліматичних цілей, то бідніші країни прагнуть забезпечити населенню доступ до енергії, незважаючи на її походження.

Тому незважаючи на проблеми з кліматом підвищення попиту на викопне паливо залишається. Політична воля відмовитися від використання викопних ресурсів є єдиним рішенням протистояти глобальному потеплінню. Залежність від газу, нафти та вугілля також робить країни вразливими до енергетичних криз.

Через це питання забезпечення енергетичної безпеки для більшої частини світу залишається відкритим, а досягнення Цілі сталого розвитку 7 – недосяжною. Ціль сталого розвитку 7 зосереджується на доступі до енергії та енергетичній бідності приблизно одного мільярда людей, які не мають доступу до електроенергії, і трьох мільярдів людей, які не мають доступу до чистого палива для приготування їжі та опалення. Але ці цифри сильно применшують проблему. Інститут Пейна, який зосереджується на природних ресурсах, енергетиці та екологічній політиці, оцінює, що потенційно від трьох до чотирьох мільярдів людей не вистачає «достатньо надійного» доступу до енергії [4].

Як можливе рішення в ЄС вбачають потроєння використання відновлюваної енергії та подвоєння підвищення енергоефективності до 2030 року. Важливими напрямками для досягнення таких цілей є розвиток відновлюваної енергетики та водню через Ініціативу Global Gateway, розвиток ринків зелених облігацій у країнах із низьким і середнім рівнем доходу, охоплення щонайменше 60% глобальних викидів за допомогою ціноутворення на вуглець [5].

Не менш важливим при цьому є державне та приватне фінансування розвитку відновлюваної енергетики, необхідність перегляду національних планів зі скорочення викидів з метою встановлення більш амбітних цілей, розробки спеціальних пільгових інструментів для стимулювання виконання таких планів.

Проте зосередження уваги на «традиційній» енергетичній безпеці з боку постачання умовного Заходу часто залишає потреби Глобального Півдня позаду у глобальній повістці.

Навіть за наявності політичної волі західних держав вирішення проблеми енергетичної та продовольчої безпеки у дедалі більш нестабільному та суперечливому світі, викликає багато невирішених проблем.

Глобальна енергетична криза та проблема зміни клімату точно проєктуються на ситуацію в Україні. З одного боку, для підвищення енергетичної безпеки та реалізації «зеленої» трансформації необхідно активно

розвивати розподілену генерацію на основі відновлюваних джерел енергії, з іншого боку – ракетні удари країни-агресора прямо зараз призводять до складнощів в покритті попиту на електричну енергію, і Україна змушена активно використовувати обладнання застарілих ТЕС та вугілля, мазут і газ в якості палива.

Міністерством енергетики України оголошено, що до початку ОЗП 2023/2024 до мережі буде підключено додаткові 1,7 ГВт потужності саме теплової генерації. Одночасно Україна має діючий Національний план скорочення викидів від великих спалювальних установок, яким передбачені, в тому числі, строки виведення з експлуатації ТЕС і ТЕЦ у період 2018-2033 рр. Проте, в 2022 році цільові показники НПСВ досягалися в основному за рахунок зовнішніх факторів – зниження попиту через складну економічну ситуацію, втрата контролю над потужностями, їх пошкодження або руйнування через атаки РФ, а не через цілеспрямовану діяльність компаній-операторів з екомодернізації.

Одночасно для України енергетична безпека актуальна не тільки через призму досягнення кліматичних цілей. Найнагальніше завдання – забезпечення фізичної та кібербезпеки об'єктів в умовах, коли агресор цілеспрямовано атакує цивільну інфраструктуру в порушення міжнародного гуманітарного права. На рівні ООН рішення безпекових та гуманітарних проблем, з якими зіткнулась Україна, не є можливим, незважаючи на численні обговорення та резолюції, зокрема резолюцію ES-11/6 [6], яка вимагає від Росії негайно, повністю та беззастережно вивести всі свої збройні сили з території України в її міжнародно визнаних кордонах.

Таким чином, реформування енергетичного сектору, розвиток генерації з відновлюваних джерел та досягнення кліматичних цілей стоїть на порядку денному світової спільноти. Держави з потужною економікою мають можливості фінансування відповідних програм, інвестування у підвищення енергоефективності, модернізацію енергетичної інфраструктури та побудову нових потужностей на заміну об'єктам, що використовують викопне паливо, проте країни, що розвиваються, та країни з перехідною економікою потребують залучення міжнародної допомоги, глибокого реформування енергосектору, спеціальних пільгових інструментів для реалізації «зеленого переходу».

Україна зараз знаходиться на етапі повоєнного відновлення і має всі шанси отримати від партнерів необхідну допомогу для того щоб підвищити

власну енергетичну безпеку і відбудувати енергетичний сектор з урахуванням поставлених кліматичних цілей, планів з децентралізації та декарбонізації.

Ключові слова:

енергетична безпека; викопні ресурси; енергетична криза

Цитування

1. Oil-for-Food Programme. United Nations Security Council resolution 986, adopted on 14 April 1995.
2. The 17 Sustainable Development Goals <https://sdgs.un.org/goals>
3. Bazilian M., Hendrix C. Energy Security at the UN High-Level Week: More Heat Than Light. October 3, 2023. <https://www.justsecurity.org/88898/energy-security-at-the-un-high-level-week-more-heat-than-light/>
4. Ayaburi J., Bazilian M., Kincer J., Moss T. Measuring «Reasonably Reliable» access to electricity services. The Electricity Journal. August–September 2020. <https://doi.org/10.1016/j.tej.2020.106828>
5. UN General Assembly High-level Political Forum on Sustainable Development. UN Summits Week 2023. Daily report for 20 September 2023. <https://enb.iisd.org/un-summits-week-2023-daily-report-20sep2023>
6. Principles of the Charter of the United Nations underlying a comprehensive, just and lasting peace in Ukraine. General Assembly Resolution adopted by the 2 Mar. 2023. <https://digitallibrary.un.org/record/4004933?ln=en>